

Måndagen den 6 Maj.

Kl. $\frac{1}{2}$ 2 e. m.

Herr vice Talmannen ledde öfverläggningarne i detta sammanträde.

§ 1.

Herr vice Talmannen tillkännagaf, att gemensam votering öfver den i Stats-Utskottets memorial N:o 80 intagna voteringsproposition komme att företagas i början af sammanträdet nästa Onsdag.

§ 2.

Bordlades för andra gången Stats-Utskottets nu föredragna utlåtande N:o 82.

§ 3.

Föredrogs Sammansatta Stats- och Banko-Utskottets utlåtande N:o 1, i fråga om förberedande undersökningar, rörande Kongl. hofstallets förflyttning samt uppförande af nytt riksdagshus å Helgeandsholmen äfvensom Riksbankens och Riksgälds-kontorets förläggande till samma holme.

Efter *första punktens* uppläsning anförde

Herr C. G. Hierta: Då andra punkten af Utskottets hemställan står i sammanhang med den nu föredragna, och det torde vara lämpligt att diskutera båda punkterna tillsammans, anhåller jag att äfven andra punkten nu måtte föredragas.

På framställd proposition biföll Kammaren att äfven *andra punkten*, i sammanhang med den första, nu finge föredragas. Utskottets hemställan i andra punkten blef alltså uppläst, hvarefter fortsatte:

Herr C. G. Hierta: Jag har icke begärt ordet för att motsätta mig Utskottets förslag, hvilket jag, för min del, önskar så mycket som möjligt understödja och bringa till så hastigt utförande, som omständigheterna medgifva, men, på det att förslaget med minsta tidsutdrägt må kunna genomföras, anser jag att de åtgärder, som derfor äro nödiga, vidtagas i annan ordning, än den Utskottet föreslagit, och jag vill därför tillåta mig föreslå någon förändring i förslagets ordalydelse.

Åtskilliga delar af ärendet, i afseende å hvilka, enligt Utskottets förslag, fullmäktige i Riksgälds-kontoret och Riksbanken skulle åstadkomma utredning, tillhöra dock egentligen Kongl. Maj:t, och i allt fall kunna fullmäktige icke utreda frågorna utan att derom skrifva till Kongl. Maj:t, och det vore således bättre, att Riksdagen direkte afläte skrifvelse till Kongl. Maj:t i dessa ämnen. I mom. a har Utskottet föreslagit, att fullmäktige skulle verkställa fullständig utredning om kostnaden för Kongl. hofstallets förflyttning från Helgeandsholmen. En sådan utredning lär väl lämpligast verkställas af Kongl. Maj:t.

Enligt mom. d skulle åt fullmäktige uppdragas att utreda om och i hvad mån samt under hvilka vilkor Stockholms stadsfullmäktige kunna vara hugade eller skyldige att deltaga i de med Helgeandsholmens ordnande förenade kostnader. En sådan utredning kunna icke fullmäktige åstadkomma utan att genom Öfverståthållare-embetet sätta sig i förbindelse med stadsfullmäktige, och det torde derföre vara lämpligast att äfven denna utredning verkställdes af Kongl. Maj:t.

Vidare har Utskottet i mom. e föreslagit, att fullmäktige skulle utreda på hvad sätt nuvarande riksdagshus äfvensom öfriga fastigheter, som i följd af de ifrågavarande förslagen icke vidare för sina nuvarande ändamål behöfvas, må kunna ändamålsenligast för allmänt behof användas eller föryttras. Detta torde blott genom att höra vederbörande embetsverk kunna utredas och det vore väl derföre lämpligast att anhålla, att Kongl. Maj:t äfven i detta hänseende verkställde utredningen i dess helhet.

För att nu skilnad må göras emellan de olika saker, som tillhöra fullmäktige och Kongl. Maj:t, vill jag taga mig friheten framställa ett förslag, som i sak innehåller alldeles detsamma som Utskottets, men till fullmäktige hänvisar de ärenden, med hvilka de böra taga befattning och till Kongl. Maj:t de, som på hans pröfning kunna bero.

Förslaget, på hvilket jag vördsamt anhåller om proposition, har följande lydelse:

att Riksdagen med afslag å Utskottets hemställan måtte besluta:

1:o) att uppdraga åt fullmäktige i Riksgälds-kontoret, gemensamt med fullmäktige i Riksbanken:

a) att låta verkställa en fullständig utredning, huruvida ett mot ändamålet fullt svarande riksdagshus må kunna å Helgeandsholmen uppföras samt om möjligheten och ändamålsenligheten att antingen i samma byggnad inrymma Riksbanken och Riksgälds-kontoret eller ock för Riksbanken på annat sätt bereda lämplig lokal, antingen på Helgeandsholmen eller i dess grannskap;

b) att låta uppgöra fullständiga ritningar och kostnadsförslag till Helgeandsholmens ordnande och bebyggande för ofvannämnda ändamål, dervid bör utredas kostnaden särskildt för uppförande af endast riksdagshus samt särskildt antingen för Banken och Riksgälds-kontorets inrymmande i riksdagshuset eller för uppförande af bankohus på Helgeandsholmen eller annan lämplig plats;

c) att, för frågans bästa möjliga lösning, bereda tillfälle till täflan för dem, som vilja afgifva ritningar och förslag i ämnet, samt för sådant ändamål utfästa lämpliga belöningar; börande kostnaden så väl här för, som för öfriga i följd af Riksdagens åt fullmäktige nu lemnade

uppdrag nödiga åtgärder, bestridas till hälften af bankens och till hälften af Riksgälds-kontorets medel;

- d) att, sedan ärendet erhållit all nödig utredning, till Riksdagen inkomma med fullständiga förslag i ämnet; börande fullmäktige, derest de af Riksdagen, banken och Riksgälds-kontoret nu begagnade byggnader icke skulle kunna för annat allmänt behof ändamålsenligen användas, jemväl yttra sig om lämpligheten af deras förtyttande.
- 2:o) att uti underdånig skrivelse, med anmälan om det åt fullmäktige i Riksgälds-kontoret och Riksbanken sålunda lemnade uppdrag, anhålla det tacktes Kongl. Maj:t taga under nådig pröfning frågan om Kongl. hofstallets flyttning till annan lämplig plats, samt genom vederbörande embetsverk eller myndigheter låta utreda *dels* kostnaden för Kongl. hofstallets förflyttning och Helgeandsholmens fullständiga upplåtande för ofvan uppgifna ändamål, *dels* om och i hvad mån samt under hvilka vilkor Stockholms stads fullmäktige kunna vara hugade eller skyldige att deltaga i de med Helgeandsholmens ordnande förenade kostnader; *dels* ock slutligen huruvida de af Riksdagen, Riksbanken och Riksgälds-kontoret nu begagnade byggnader må anses vara för statens embetsverk eller andra allmänna ändamål behöfliga; samt att Kongl. Maj:t tacktes af den utredning, som af denna Riksdagens underdåniga anhållan må föranledas, lemna fullmäktige i Riksgälds-kontoret och Riksbanken del.

Herr Jöns Pehrsson: När man läser Sammansatta Utskottets utlåtande kan man icke undgå finna det underligt att ifrågavarande förslag kunnat erhålla Utskottets bifall. För min del skulle jag väl kunna förlika mig med förslaget, om man uteslöte allt hvad som rör Riksdagens hus, och det blott vore fråga om att förflytta Riksbanken från dess nuvarande lokal till Helgeandsholmen. Hvad Riksdagens hus beträffar, så tror jag att vi ännu ganska länge kunna finna oss uti att inrymmas här, och att den nuvarande lokalen ännu en mansålder skall vara tillräcklig, synnerligen om man tager i betraktande de förändringar, som sistlidet år för vinnande af bekvämlighet vidtagits, och om, i händelse af behof, större utrymme beredes, hvilket icke torde vara omöjligt. För öfrigt föreställer jag mig såsom en framtids tanke, hvars realisering icke är omöjlig, att Riksgälds-kontoret och Statskontoret kunna sammanslås, ty det förefaller naturligt att samna embetsverk skulle kunna handhafva statens både inkomster och utgifter. Tar man detta i betraktande, så förfaller all tanke på att inrymma jemväl Riksgälds-kontoret i den tilltänkta nya byggnaden på Helgeandsholmen. Det kan således endast blifva fråga om huruvida Riksbanken behöfver en ny lokal och om för detta ändamål en ny byggnad skall uppföras på Helgeandsholmen. Medgifvas måste visserligen, att Riksbankens hus icke är fullt ändamålsenligt, men i frågans nuvarande skick måste jag yrka afslag å Utskottets hela hemställan, såsom omfattande många onödiga förslag och allt för stor lyx. Realiserandet af ett sådant förslag skulle gå löst på en och annan million, och jag får därför anhålla, att Kammaren ville afslå Utskottets hemställan.

Herr Lyttkens: Förelvarande af enskild motionär i Första Kamma-

ren väckta förslag innefattar så storartade planer, att det väl torde vara skäl att vi noga betänka oss innan vi bevilja medel ens till en undersökning. Jag kan icke föreställa mig att för Riksgälds-kontoret, som för närvarande disponerar magnifika lokaler, skulle behöfva uppföras en ny byggnad, och, oaktadt det yttrande som en af Herrar fullmäktige i Riksgäldskontoret nyss afgaf, tror jag att detta embetsverk har tillräckligt utrymme i sin nuvarande lokal. Att med stor kostnad uppföra ett nytt riksdagshus anser jag jemväl för den närmaste framtiden åtminstone obefhöfligt, synnerligen som vi sistlidet är uppofrade icke obetydliga summor på förändringar och förbättringar i detta hus, så att det ännu flera år bör kunna begagnas.

Återstår således frågan om ett nytt bankohus och härvid böra vi be-sinna, om det kan vara lämpligt att för sådant ändamål använda bankens medel och om, ifall Riksbanken nödvändigt skulle behöfva ett nytt hus, man icke kunde välja en både lämpligare och billigare plats än den dyra Helgeandsholmen. Af Utskottets utlåtande framgår dessutom, att Kongl. Maj:t förklarar sig sinnad afstå Helgeandsholmen, endast om beslut skulle fattas att förändra den till en öppen plats. Ifall det skulle blifva fråga om att bebygga Helgeandsholmen, är det således ovisst, huruvida platsen kan erhållas.

Skulle emellertid på Helgeandsholmen uppföras en så stor byggnad att den, utom erforderliga lokaler för Riksdagen, jemväl skulle kunna inrymma Riksbanken och Riksgälds-kontoret, torde platsen vara för liten, ty för ett så stort hus erfordras en tomt af större utsträckning än den nu af nämnde byggnader upptages, nemligen af 50,000 qvadratfot, och då den del af Helgeandsholmen, som det kunde blifva fråga om att bebygga, innehåller endast något äfver 70,000 qvadratfot, och när man tager i betraktande, att utrymme måste beredas jemväl för gårdar, kan denna areal icke blifva tillräcklig.

På grund af hvad jag nu anfört, yrkar jag afslag å Utskottets hemställan.

Herr Åke Andersson: Jag är i det hufvudsakligaste förekommen af den siste ärade talaren, men jag anhåller att till hvad han yttrat få göra det tillägg, att jag inom Banko-Utskottet icke var emot att föreslå anställandet af undersökning för att erhålla en annan, mera tidsenlig och lämplig lokal för Riksbanken, än den nuvarande. Detta kunde vara om icke nödvändigt så åtminstone nyttigt för bankens framtid; men när i denna fråga inblandats frågan om uppförande af ett nytt riksdagshus, vill jag för min del icke bifalla Utskottets hemställan. Vi må komma ihåg, buru många offentliga byggnadsföretag som för statens räkning redan äro å bane här i hufvudstaden. Vi måste äfven betänka hvad svenska folket skall säga, om vi nu kasta oss in i ett ännu vidlyftigare, hvars ofantliga kostnader man icke kan på förhand beräkna. Redan är under byggnad riksbiblioteket, och ytterligare komma innan kort ett nytt posthus och en ny kasern att påbörjas. Jag har talat för anslag till såväl biblioteksbyggnaden som kasernen, emedan jag ansåg det nödvändigt; men ett nytt riksdagshus är dock enligt min tanke öfverflödigt. Vi hafva på det hus,

hvari vi nu befinna oss, påkostat så stora summor, att det bör kunna ega bestånd ännu några år.

Jag får, på grund af hvad jag nu haft äran anföra, på det kraftigaste protestera emot Utskottets förslag.

Herr Samuel Johnsson: Då jag i denna fråga är af samma åsigt som den siste ärade talaren, inskränker jag mig till att, med instämmande i hvad han yttrat, yrka afslag på ifrågavarande betänkande.

Herr Per Nilsson i Kulhult: Jag tror att statens medel skulle illa användas på ett så stort och vidlyftigt byggnadsföretag som det, som nu är i fråga. Jag är öfvertygad derom, att det nuvarande riksdagshuset ännu ganska länge kan begagnas, och hvad angår farhågan att det i en framtid skulle blifva för litet för att kunna inrymma landets representanter, hvilkas antal allt mera växer, så tror jag att snarare den föreslagna nya platsen för ett representanthus har alldeles för litet utrymme.

På de skäl, som nu och förut anförts, yrkar jag rent afslag å Utskottets hemställan.

Friherre Ericson: Jag anhåller att få redogöra för de skäl, som legat till grund för Utskottets ifrågavarande hemställan.

Hvad nu först beträffar frågan om riksdagshusets ombyggnad eller uppförande på en annan plats, så har Utskottet icke kunnat förneka, att förhållandet redan nu är och allt mera kommer att blifva sådant, att det nuvarande riksdagshuset icke uppfyller alla de fordringar, som med rätta kunna ställas på ett representanthus, samt att i främsta rummet Kamrarnes samlingssalar icke äro så beskaffade, som med ledamöternes helsa och välbefinnande under en längre tids vistande i dessa rum är förenligt. Ingen, som bivistat våra förhandlingar, har kunnat underlåta att bemärka att, synnerligen under längre plena framåt aftnarne, luften i detta rum blir högst osund. Denna Kammares samlingsrum är dock jemförelsevis mindre än Första Kammarens, men äfven der uppstår samma olägenhet. Man har uttröat, att det är alldeles omöjligt att med ventilation förekomma detta, enär de särskilda rummens kubikinnehåll är för litet i förhållande till de innevarande personernas antal. Man kan icke i detta rum insläppa ren luft med mindre än att ett starkt drag tillställles, och då ledmöterna klaga öfver draget och frukta för sin helsa i följd deraf, måste man afstå från sådana försök. Denna olägenhet ökas i samma mån, som ledamöternes antal tillväxer. Äfven läktarne sakna erforderligt utrymme; vi hafva redan sett, att tillbyggnad af läktare måst ske, och det dröjer ej länge, innan pretentionerna i detta fall ökas, och man kan icke undandraga sig att gå dem till mötes. Stats-Utskottet har för länge sedan kommit på den tanken, att det blir nödvändigt att vidtaga åtgärder för ombyggnad af det nuvarande riksdagshuset. Vid nästlidna riksdag framlades i Utskottet ett förslag, som gick ut på att göra en tillbyggnad nere vid sjön, i hvilken tillbyggnad Andra Kammaren skulle inrymmas, hvaremot Första Kammaren skulle erhålla Andra Kammarens nuvarande lokal. Man fann dock, att denna tillbyggnad skulle blifva så dyr, att då man tog i betraktande kostnaden för densamma och värdet

af det nuvarande Riksdagshuset, det icke syntes vara skäl att besluta sig för ett sådant lappverk vid jemförelse af beloppet af den fylldssumma, som skulle erfordras för uppförande af ett nytt och större Riksdagshus.

Detta var Utskottets åsigt med afseende på nödvändigheten att vara betänkt på en framtida ombyggnad af riksdagshuset. Dertill kom äfven den omständighet, att såväl från fullmäktige i Riksbanken som från Banko-Utskottet försports eu högljudd klagan deröfver, att de byggnader, som af Riksbanken nu begagnas, äro för ett behörigt handhafvande af bankens angelägenheter alldeles otjenliga, och att de äro inredda på ett med hänsyn till allmänhetens bekvämlighet och lättare tillgång till banken olämpligt sätt. Derjemte får man icke förbise det icke oviktiga förhållandet, att Riksbankens nuvarande läge är alldeles olämpligt. Då det för hvilken bankinrättning som helst är af den största vikt, att densamma är belägen på en plats, som gör bankinrättningen lätt tillgänglig, så är det tydligt, att för Riksbanken skall just i följd af dess nuvarande läge icke ringa förlust uppstå i fråga om kreditivrörelsen, penningars insättande på upp- och afskrifningsräkning, försäljning af postremissvexlar med mera, samt att rörelsen i allmänhet blir mindre än om banken vore förlagd på en mera centralt belägen plats. Då af kompetenta personer afgifvits det omdöme, att bankens läge äfven i öfriga afseenden är olämpligt, samt af fullmäktige och Banko-Utskottet redan länge uttalats den önskan, att de nuvarande bankohusen måtte ombyggas, eller helst nytt hus för Riksbanken uppföras på en annan plats, har detta utgjort ett viktigt skäl för Utskottets ifrågavarande hemställan.

Dessutom kommer härtill en ytterligare faktor, nemligen den klagan som icke utan skäl föres deröfver att embetslokalerna i det så kallade kanslihuset äro tränga, mörka och olämpliga, med ett ord icke så beskaffade, som de billigtvis borde vara. Vid en större ombyggnad bör man naturligtvis taga i betraktande äfven detta förhållande för att söka afhjelpa nu nämnda olägenheter.

Alla dessa skäl sammanlagda hafva gjort, att Utskottet, då förslag blifvit inom Riksdagen väckt om uppförande på lämplig plats af ett nytt riksdagshus, funnit skäl att föreslå, att, på samma gång förberedande undersökningar för detta ändamål anställdes, dermed måtte kombineras frågorna om flyttande af alla de olika verk, för hvilka andra lokaler ansåges behöfliga, enär Utskottet trott, att detta lämpligast och billigast kunde ske genom att förena riksdagshuset och Riksdagens embetsverk på ett ställe. Detta är anledningen till Utskottets vidlyftiga förslag och jag tror icke, att man med fog kan påstå, att Utskottet dervid förfarit oriktigt. Det är nemligen icke nu fråga om att verkställa det föreslagna byggnadsföretaget utan blott att anställa förberedande undersökningar dervör. Att detta företag ännu ej på många år kommer till utförande, tager jag för alldeles afgjort, men någon skada torde icke ske genom en undersökning om möjligheten att bringa detsamma till verkställighet. Jag tror snarare, att det är af vikt, att förberedande undersökningar så fort som möjligt komma till stånd, på det att byggnadsplanerna blifva för Riksdagen framlagda och diskuterade, samt saken på detta sätt slutligen kan mogna.

Beträffande det af Herr C. G. Hierta nu väckta förslag, så kan jag för min del icke inse att detsamma eger några fördelar framför Utskottets. Jag finner det förra snarare mera inveckladt. Hvad nu angår Herr Hiertas första betänklighet vid Utskottets förslag, nemligen i afseende på uppdraget åt fullmäktige i Riksgälds-kontoret och Riksbanken att efter vederbörandes hörande låta verkställa fullständig utredning om kostnaden för Kongl. hofstallets förflyttning från Helgeandsholmen till annan lämplig plats, så har Herr Hierta rätt deri, att frågan om hofstallets flyttning beror på Kongl. Maj:t; men Utskottet har icke föreslagit, att fullmäktige skulle besluta i denna sak utan blott sätta sig i förbindelse med vederbörande, nemligen Riksmarskalks-embetet, och hvad Kongl. Maj:ts vilja i detta fall beträffar, borde det vara för den ärade talaren väl bekant, att redan konung Oscar behagat medgifva, att de å Helgeandsholmen belägna, Hans Maj:t Konungen enskildt tillhöriga hus och byggnader finge raseras, när fråga blefve om Helgeandsholmens ordnande och användande för allmänt behof, med vilkor att Kongl. hofstallet förflyttades till annan lämplig plats. Således är det redan på förhand afgjort, att Kongl. Maj:t ingår på hofstallets flyttning, såvida annan lokal därför upplåtes. Vidkommande den andra af Herr Hiertas betänkligheter, eller att fullmäktige icke kunna utan att sätta sig i förbindelse med vederbörande embetsverk åstadkomma de utredningar, som omförmlas i mom. d och e af Utskottets förslag, så har Herr Hierta äfven deri rätt; men jag får fästa uppmärksamheten derpå, att Utskottet icke heller föreslagit, att man i denna fråga skulle gå Kongl. Maj:t förbi; tvärtom synes af sista punkten i betänkandet att Utskottet åsyftat, att Kongl. Maj:ts medverkan skulle tagas i anspråk, enär Utskottet föreslagit afståndet af en underdänig skrifvelse från Riksdagen i detta afseende.

Då, såsom jag redan haft äran nämna, det för närvarande icke är fråga om annat än att låta anställa en behörig utredning af alla dessa frågor, som med större eller mindre skäl kommit på tapeten, och kostnaden för verkställandet af dessa förberedande undersökningar icke kan blifva så betydlig, att man af sådan anledning bör undanskjuta en fråga, hvilken man förr eller sednare ändock skall se sig tvungen att taga i allvarsamt öfvervägande, finner jag icke något giltigt skäl för det af åtskilliga talare framställda yrkandet om afslag på Utskottets hemställan.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Hjelm: Genom bifall till Utskottets förslag vore ett första steg taget till betydliga utgifter under många år såväl till platsens ordnande, det Kongl. hofstallets återuppbyggaende på annan plats, som till uppbyggande af ett nytt riksdagshus och anläggning af en ny bro på vestra sidan af Helgeandsholmen. Då jag för min del icke kan finna, att ett nytt hus för Riksdagen för närvarande är af ett oafvisligt behof påkalladt, så får jag yrka afslag på Utskottets hemställan.

Herr Forssbeck: Jag anhåller om afslag å Utskottets betänkande och vill under inga vilkor tillstyrka, att Riksdagen, genom att bifalla förslaget om anställande af förberedande undersökningar, så att säga, gifver på hand att man i framtiden skall ingå på detta byggnadsföretag.

Verkställes undersökningen, ser man sig tvungen att bygga. Det nämndes, att förslaget om uppförande af ett nytt riksdagshus var framkalladt af omtanke för representanternes helse. Jag erkänner, att man i detta rum är utsatt för drag och att här kännes rätt kyligt, men jag undrar om den ärade talaren, som framdrog detta skäl, kan garantera, att i det nya riksdagshuset icke behöfves luftvexling och att man der kan undvika drag. Ehuru jag lika villigt erkänner, att vår gamla bank är ful och saknar lämplig inredning, får jag dock förklara, att jag icke fäster mig vid dess utseende utan ser endast på dess soliditet och förmåga att fullgöra sina prestanda. Jag föreställer mig, att man icke gerna kunde använda de millioner, som ifrågavarande byggnadsföretag antagligen skulle komma att kosta, på ett bättre sätt för Riksbanken, än att lägga dem till bankens reservfond. Der behöfs nog penningar. Föröfrigt tror jag, att bankens nuvarande läge är lämpligt. Den största handeln och omsättningen är i staden mellan broarne och företrädesvis åt det håll, der banken nu är belägen. Skulle man flytta banken till en annan mera centralt belägen plats, så att den komme att ligga närmare norr än nu, så begär man en orättvisa mot söder, hvilken stadsdel man väl äfven bör tillgodose.

Jag yrkar afslag på Utskottets förslag.

Herr Jöns Andersson: På de skäl, som af föregående talare blifvit anförda, yrkar jag afslag å Utskottets hemställan.

Herr Gumælius: Jag var icke beredd på någon diskussion vid ett plenum, utsatt till så sen timme, hvarföre jag ej så, som jag skulle önskat, studerat detta ämne, utan endast flygtigt genomgnat förevarande utlåtande. Emellertid vill jag dock tillåta mig yttra några ord i frågan.

Så vidt jag rätt uppfattat föregående talare, hafva några bland dem ifrågasatt, huruvida behof kunde förefinnas af nya lokaler för banken, för Riksgälds-kontoret och för Riksdagen. Jag sade: så vidt jag rätt uppfattat deras yttranden. Det förhåller sig nemligen så, att af desse talare från olika delar af riket, från Stockholm, Skåne, Halland, Westergötland, Norrland, kunde jag och mina grannar på våra platser icke riktigt höra mer än tre, af hvilka två yrkade afslag å Utskottets hemställan. Jag förmodar, att de öfrige, som jag icke hörde, i allmänhet talade för bifall, då jag finner, att Sammansatta Utskottet enhälligt tillstyrkt förslaget, utan att någon af ledamöterna antecknat sig såsom reservant. Alla lära de dock ej ha förordat förslaget, ty en talare från Skåne, hvars starka röst framträngde till mina öron såsom en på afstånd mullrande åska, såg jag under talet betänkligt skaka på hufvudet, hvaraf jag slutar, att han icke gillade Utskottets förslag, och en annan talare från samma trakt höjde vid slutet af sitt anförande rösten så mycket, att jag kunde höra det sista ordet som var *afslag*.

För min del är jag af den åsigt, att man icke genom att vägra den ifrågaställda undersökningen bör afskära all utsigt till framgång för förslaget, hvars genomförande är af omständigheterna särdeles påkalladt. Lyckligtvis hörde jag några ord, som blifvit fällda derom, att vi icke

"hafva

”hafva råd“ till ett så kostsamt företag, som uppförandet af ett nytt riksdagshus, och detta föranleder mig upptaga dessa ord, men använda dem i motsatt syftning och säga, att vi icke hafva råd att allt för länge hafva det så stäldt som nu. Våra riksdagar kosta icke så litet penningar, och, skola vi uträtta något som kan motsvara kostnaden, måste vi framför allt i våra öfverläggningar kunna höra hvarandra, kunna gifva och taga skäl, utan att behöfva upprepa hvad andra talare redan yttrat — vi måste skaffa oss en annan lokal än den nuvarande, hvilken, ehuru ganska dyr, likväl i både sanitärt och akustiskt hänseende är högst otillfredsställande. Det kan icke vara skäl att bibehålla en lokal så beskaffad, att en mängd ledamöter, under en längre diskussion, som de icke från sina platser kunna nöjaktigt följa, af trötthet eller ledsnad eller måhända af andra orsaker taga sin tillflykt till andra lokaler, medan en annan hop, för att höra en talare, strömma fram i hans närhet och derigenom bilda grupper, som äro ofördelaktiga för både dem som från sina platser vilja höra talaren och dem, som skola taga hans ord till protokollet — grupper, inom hvilka för öfrigt lätt samspråk uppstå, öfverröstande talaren. Detta är en stor misshushållning med tid och krafter; och jag tror därför, att vi behöfva en annan lokal, så beskaffad, att talaren kan höras och ses från alla punkter af salen, hvilken för detta ändamål borde vara i någon rundad form, såsom salarne i de flesta parlamentshus, som på sednare tider blifvit bygda i utlandet.

Hvad nu Riksbanken beträffar, så lär en klok omtanke fordra att för denna inrättning skaffa en tidsenligare lokal, belägen på en bättre plats än den nuvarande. Riksbankens läge är redan nu ofördelaktigt och blir ännu sämre, i samma mån aflärsrörelsen drar sig åt andra håll af staden. Framför allt behöfva vi en banklokal, så inrättad att den, utan att erfordra större antal tjänstemän än som är oundgängligt, på samma gång är så bekväm för allmänheten, att kunderna gerna gå dit, rörelsen utvidgas och bankens inkomster följaktligen derigenom ökas.

Frågan om ny lokal för Riksgälds-kontoret torde deremot vara temligen underordnad. Kan man i det nya riksdagshuset, hvars uppförande jag anser önskvärdt, utan svårighet få en lämplig lokal äfven för Riksgälds-kontoret, vore det visst rätt fördelaktigt för Riksdagen att hafva båda sina penningverk i samma byggnad; men denna fråga är dock en bisak och kan icke få inverka i någon afgörande grad på bedömandet af nödvändigheten att uppföra nya lokaler för Riksdagen och dess bank.

Jag tror, att en föregående talare yttrade, att på Helgeansholmen icke skulle vara tillräckligt utrymme för den ifrågavarande byggnaden. Också jag hyste till en början någon tvekan i detta afseende, men sedan jag varit i tillfälle att i Stats-Utskottet se der tillgängliga förslagsritningar, hafva mina betänkligheter i detta afseende blifvit häfda, ty utrymme finnes nog, utan att den nya byggnaden behöfver skymma bort det Kongl. slottet, som tvärtom bör komma att framstå friare, än nu.

Jag anser, att Utskottets förslag innebär en vacker och storartad tanke och väl förtjenar att åtminstone pröfvas. Äfven om förslagets utförande skulle kosta mycket penningar, torde böra tagas i betraktande, om det icke direkt och indirekt kostar ännu mera att bibehålla de olämpliga

liga lokalerna för Riksdagen och Riksbanken, och i allt fall bör man icke vägra medel till den undersökning, hvarom nu endast är fråga.

En af fullmäktige i Riksgälds-kontoret yttrade åtskilliga betänkligheter mot formen för Utskottets hemställan. Jag kunde på detta afstånd icke riktigt uppfatta hans anförande, men deremot hörde jag det genmålet derpå, som en ledamot af Utskottet afgaf, och detta var för mig fullt tillfredsställande, hvadan jag tillåter mig yrka bifall till Utskottets hemställan oförändrad.

Herr Jöns Rundbäck: Att meningarne i denna fråga skola och kunna vara delade, finner jag mycket naturligt, ty det vore alls icke underligt om man skulle rygga tillbaka för dessa kostnader. Men jag får säga, att den blifvit just ur synpunkten af nämnda betänklighet mycket noga öfvervägd inom Sammansatta Stats- och Banko-Utskottet; men ju mer vi tänkte på saken, dess mer funno vi att något borde göras åt densamma. För min del beklagar jag att icke denna fråga långt förr kommit fram på detta vis. Den var emellertid, fast under annan form, framlagd äfven för 1865 års Riksdag, och jag tog mig sjelf friheten att strax efter nya representationsförslagens antagande inlemnna ett förslag om uppförande af ett riksdagshus. Men just från det hållet, från hvilket de starkaste sympatierna för nu föreliggande förslag tyckas hafva gifvit sig tillkänna, rönt jag då det största motståndet; och följdén blef att vi på vårt nuvarande riksdagshus uppförde betydande summor utan att, som jag tror, någon skall kunna bevisa det vi någonsin kunna få det fullt ändamålsenligt, hvilket äfven flere talare såväl vid denna som vid föregående riksdagar sökt visa.

Hvad särskildt bankohuset beträffar, har Banko-Utskottet i sin utlåtande No 9 bland annat sagt, att dess nuvarande byggnader äro alldeles otjenliga för ändamålet, och, när denna fråga var före i Kammaren, hörde jag icke en enda röst höjas emot nämnda utlåtande, utan alla voro ense om riktigheten af hvad deri sades. Det var en gifven sak att frågan om bankohuset, och kanske den till största delen, var just hvad som invercade på Sammansatta Utskottet, fastän Utskottet äfven, till följd af den väckta motionen, tog frågan om alla de nu i utlåtandet berörda byggnaderna på en gång i öfvervägande. Jag får särskildt säga, att om man icke vill denna anordning i dess helhet, utan endast afser byggandet af ett särskildt bankohus på en särskild plats, så skall kostnaden för alla de ifrågasatta ändamålen, som dock förr eller sednare måste blifva tillgodosedda, sedan blifva ofantligt mycket dyrare, utan att på långt när samma fördelar derigenom vinnas, att icke tala om Helgeandsholmens förskönande, som då icke heller blir på ett tillfredsställande sätt tillgodosedt. Det är att märka, att Helgeandsholmens grund är kronans tillhörighet såväl som en del af husen, och således behöfver man icke lösa hvarken den ena eller andra. Det enda som erfordras är att Riksdagen bygger nytt hofstall på annan plats.

Hvad angår Riksgälds-kontoret, så upptog Utskottet dess hus blott för att taga frågan i dess största helhet.

Att tillräckligt utrymme finnes för alla tre ändamålen framgår af betänkandet och de till grund i detta hänseende liggande handlingarne, dem

Utskottet pröfvat. I detta hänseende förelåg Utskottet en fullständig utredning. Men i ett annat fall stod Utskottet fullkomligt redlöst, nemligen i fråga om kostnaden för platsens rödjande och de nya byggnadernas uppförande.

Beträffande nu särskildt frågan om Helgeansholmen, så vill jag endast vidröra en enda omständighet, som jag tror att man icke bör förbise, nemligen att, så vidt jag tror, alla måste medgifva, att inom vårt land, och kanske för öfrigt inom få länder i världen, icke finnes någon plats som är så utmärkt skön och vacker som denna, med afseende nemligen på dess läge; men dess nuvarande skick är deremot sådant, att ingen, som ser den, icke önskar att der måtte blifva annorlunda ordnad. Och jag tror att äfven Riksdagen bör taga denna omständighet i betraktande, om man nemligen utan större kostnad, än som byggandet af ett nytt bankohus på annat ställe skulle medtaga, kan på samma gång få denna plats förskönad.

Hvad särskildt angår Utskottets förslag, som en talare på stockholmsbanken och fullmäktig i Riksgälds-kontoret ville hafva annorlunda formuleradt, så får jag säga att Utskottet, såsom Herrarne nog sjelfva funnit, sökt göra hela förslaget så vidsträckt som möjligt, så att det skulle kunna tillfredsställa både banko- och riksgälds-fullmäktige, på det intet hinder måtte möta för att pröfva denna fråga från alla synpunkter som förtjente att betraktas. Jag tror derföre att Utskottet bör anses hafva uppfyllt all rättsfärdighet med afseende på den föreslagna skrifvelsen till Kongl. Majt. Att Utskottet icke upptog någon bestämd siffra för undersökningskostnaden kom sig helt enkelt deraf, att det för Utskottet var alldeles omöjligt att bestämma en sådan. För min del har jag dessutom det förtroende för de personer, som Riksdagen utsett att vara fullmäktige i Riksbanken eller i Riksgälds-kontoret, att de icke bortslösa medel i onödan. Antingen kostnaden nu kommer att uppgå till 10,000 R:dr eller till 20,000 R:dr, så hafva vi åtminstone för beloppet vunnit en fullständig utredning, ty här är ju icke fråga om annat, och jag vill aldrig motsätta mig en sådan vare sig i denna eller i andra frågor, ty derigenom får man saken klar för vidare bedömande. Det är också mycket säkert, att om jag komme att vara här nästa riksdag och då ansåge kostnaden för det ifrågasatta byggandet vara för stor, skulle jag vara en bland de första att afstyrka detsamma. Men nu är det för tidigt att tala om den saken, när man ännu alls ingenting vet om den.

Sålledes tror jag anledningar hafva förefunnits för Utskottet att framlägga sitt föreliggande förslag, till hvilket jag yrkar bifall.

Herr Per Nilsson i Espö: En af de faktorer, som man bör taga i betraktande i sammanhang med förevarande fråga, är Stockholms förskönande genom Helgeandsholmens vare sig planerande eller tidsenliga bebyggande, och i detta hänseende synes det mig som första initiativet borde utgå från Stockholms stad eller dess fullmäktige, innan Riksdagen inginge i någon pröfning huruvida den dit ville förlägga ett monumentalt hus för sina behof.

Tager man emellertid i betraktande det af Utskottet framlagda förslaget att på denna holme bygga ett hus, som icke endast blir parlaments-

hus, utan tillika kan inrymma för Riksbanken och Riksgälds-kontoret nödiga lokaler, så ligger det för hvar och en, som tänker aldrig så litet på den nyare tidens fordringar och anspråk i den vägen, alldeles i klar dager, att det är nog mycket begärdt om man på detta lilla område vill placera så många byggnader, enär man ju numera icke vill sammantränga för mycket på en enda liten stadsdel.

Här har uttalats mycket klander öfver det nuvarande riksdagshuset och sagts att detsamma har så många olägenheter, och om det äfven kan ligga litet sanning häruti, så kan jag dock å andra sidan icke finna dessa olägenheter vara så stora, att vi icke kunna nöja oss såsom vi hafva det. Vi hafva ju hvarje år gjort nya förbättringar å detta hus, och vi hafva ju för hvarje gång funnit oss allt mer och mer belättna. Dessa förbättringar såväl som sjelfva huset hafva kostat ofantliga summor, och att då vilja bortkasta allt detta för att med nya kostnader inrätta ett nytt riksdagshus, äfven om der komme att inrymmas lokaler för några andra ändamål, vore väl ett ganska stort slöseri, då ju detta icke kunde aflöpa utan ytterligare och ännu mycket större kostnader.

Således kan jag icke inse att några synnerligen talande skäl förefinnas att bifalla Sammansatta Stats- och Banko-Utskottets föreliggande förslag, utan tror jag — och vill innan jag utsäger sista ordet, vända mig mot örebrobanken på det att den talare, som der har sin plats, icke må vara oviss om hvad jag menar — det riktigaste vara att afslå förslaget, hvilket jag för min del äfven vill påyrka.

Herr Dufwa: Att döma efter åtskilliga talares yttranden öfver detta betänkande, skulle man kunna tro att här vore fråga om att nu genast börja bygga nytt riksdagshus. Men derom handlar ju icke föreliggande förslag, och jag tror mig med trygghet kunna säga, att detsamma aldrig ens kommit till sin nuvarande omfattning, om icke detta berott på helt andra omständigheter än erhållandet af nytt riksdagshus. Visserligen talas här om utredning bland annat rörande lämpligheten af att uppföra ett nytt riksdagshus på Helgeandsholmen, men jag tror icke att den frågan skulle inom Utskottet hafva rönt synnerlig framgång, om icke ett annat moment kommit med i betraktelsen, nemligen behovet af ett nytt hus för Riksbanken, hvilket jag tror vara hvad Utskottet här egentligen velat tillgodose, så vidt frågan rör en åtgärd för den närmaste framtiden. Det har redan under en föregående diskussion här i Kammaren temligen allmänt erkänts af dem, som då yttrade sig, att de nuvarande riksbanks-husen icke äro på något sätt lämpliga och tidsenliga, och att i dem svår-ligen kan åstadkommas en sådan förvaltning af Riksbankens angelägenheter, som man skulle vilja önska. Den saken tror jag, oaktadt hvad en värd talare på östgötabanken yttrade deremot, vara obestridlig; och Utskottet har vidare fästat uppmärksamheten vid en annan omständighet, som torde vara nära nog lika obestridlig, nemligen att nämnda hus äro olämpliga för rörelsen här i Stockholm, hvilken ju alltid kommer att utgöra en väsendtlig faktor i Riksbankens affärsverksamhet. Den som känner till hur trafiklederna i Stockholm på sednare tiden utvecklat sig, vet att rörelsen dragit sig till norr i stället för till söder, och således vore

det önskligt att Riksbankens lokal låge visserligen inom staden mellan brucarne, men så nära norr som möjligt.

Tager man nu kostnaderna för nytt riksbankshus i betraktande, så finner man det vara nödigt att antingen köpa tomter af enskilde för att bereda plats för detsamma, eller ock använda någon plats som det allmänna redan eger: och i sednare fallet finnas inga andra, som verkligen ligga i den stora trafikleden, än antingen Helgeandsholmen eller Kongl. Kansliets nuvarande lokal. Vill man åter köpa tomtplatser af enskilde, så må man först tänka efter hvilka kostnaderna då skulle blifva. Jag tager mig friheten säga att hvar och en, som kastar en blick på och granskar kartan öfver Stockholm, skall finna, att ingen enskild tomt, belägen på någorlunda lämplig plats, är så stor att den räcker till, utan måste flera tillsammans inköpas; och med den kännedom jag tagit om sådana tomters taxeringsvärden tror jag mig kunna säga, att den behöfliga köpesumman icke skulle gå mycket under fyra hundratusen riksdaler, utan snarare öfver. Vill man då i det allmännas ego behålla dessa penningar till något annat nyttigt ändamål, i stället för att med dem inköpa tomtplatser af enskilde, så kan detta förmånligast ske genom att på ändamålsenligt sätt anordna Helgeandsholmen. Och säga hvad man vill, så förestår den frågan förr eller sednare, att ordna denna holme och att detta skall göras af staten. Följaktligen är det då välbetänkt att använda den på sätt som nu är i fråga och anskaffa annan plats för Kongl. stallet, hvilket nu är det enda som hindrar att genast afrödja holmen och använda den för annat ändamål; och härtill kunde man ju då använda en del af den summa, som eljest skulle utgå till enskilde för inköp af tomter för riksbankshuset. Jag hemställer huruvida man här vid lag bör låta skrämma sig deraf, att i den nu föreslagna undersökningen jemväl ingår hvad som rör Riksdagens och Riksgälds-kontorets lokaler.

Hvad särskildt utrymmet å Helgeandsholmen beträffar ber jag, med anledning af Herr Per Nilssons i Espö yttrande, få fästa uppmärksamheten derpå, att de 70,875 kvadratfoten, som omnämnas i betänkanDET, endast afse den plats som sjelfva byggnaderna skulle komma att upptaga, under det att holmen i sin helhet är flera gånger större. Då skulle man tillika lemna plats för en bro i fortsättningen af Drottninggatan samt på andra sidan en så stor öppen plats, att för dem, som stode på Gustaf Adolfs torg i närheten af statyn, icke någon del af Kongl. Slottet bortskymdes.

Ser man efter hvilka lokaler nuvarande riksgälds-kontors- och riksbankshusen upptaga och betänker hvilket stort utrymme som der upptages af gårdar, samt vidare tager i betraktande hvad som i den vägen erfordras för ett mera tidsenligt riksbankshus än det nuvarande, så finner man lätt att på Helgeandsholmen icke skall blifva brist på utrymme derför.

Hvad är det då som hindrar oss att använda de omnämnda 70,875 kvadratfoten för att der bygga ett tidsenligt och sitt ändamål motsvarande riksbankshus, och låta de andra delarne af frågan ligga nara tills behovet af ett nytt riksdagshus blir oafvisligt? Ingenting, så vidt jag kunnat finna, ty att man redan på förhand vill disponera platsen för dess förläggande så, att man frandeles i händelse af behof kan på samma

ställe med fördel bygga äfven för andra ändamål, kan väl icke anses vara ett hinder.

Således anhåller jag om bifall till utlåtandet.

Herr Johan Jönsson: Jag får säga att det var med blandad rörelse jag läste denna i föreliggande utskottsutlåtande behandlade motion angående uppförande af nytt riksdagshus, men ännu mer förvånad blef jag när jag fann att Sammansatta Utskottet hade tillstyrkt dess bifallande på sätt här föreslås. Såvidt jag kunnat finna tycker jag att vi alltförväl kunna hjälpa oss med vårt nuvarande Riksdagshus. Man säger visserligen att det är ett lappverk, men ser man aldrig så litet på våra lagar och författningar, så tror jag man skall finna att vi här i Sverige äro ganska vana att nöja oss med lappverk.

För min del skall jag åtminstone aldrig vilja bidra till ett sådant slöseri med statens medel som här ifrågasättes. Om jag det gjorde skulle jag icke kunna med klar blick se mina kommittenter i ansigtet.

Derföre yrkar jag för min del rent afslag å föreliggande betänkande.

Herr P. Olsson i Helsingborg: Då jag haft äran tillhöra det Sammansatta Utskott, som behandlat förevarande ärende, så anser jag mig böra med några ord tillkännagifva min uppfattning deraf, ehuru en talare på stockholmsbänken redan så utförligt redogjort för detsamma, att jag icke har mycket att tillägga.

Det förefaller mig som de Herrar, hvilka uttalat sig emot utlåtandet, icke förstått eller icke riktigt uppfattat denna fråga. Här är, såsom andra redan yttrat, icke fråga om att för närvarande bygga nytt hus vare sig för Riksbanken, Riksgälds-kontoret eller Riksdagen, utan blott om att undersöka hvad som i det hänseendet kunde vara behöfligt och lämpligt. Vore det fråga om att bygga för det ena eller andra ändamålet eller för alla på en gång, och man hade kostnaderna gifna, så är det klart att, om dessa syntes vara särdeles stora, man skulle få vissa betänkligheter vid att skänka sitt bifall dertill, såvida icke behovet vore absolut oafvisligt.

Hvad nu beträffar riksdagshuset, så får jag för min ringa del säga att jag gerna kan nöja mig med det nuvarande; men jag får tillika säga att jag hört många medlemmar i sanitärt hänseende beklaga sig öfver åkommor, som de här genom drag eller dylikt åsamkat sig, och om detta är en sanning, hvilket jag för min del icke alls betvivlar, så torde det vara skäl att äfven taga frågan om nytt riksdagshus i betraktande.

Men isynnerhet fäster jag mig vid Riksbankens hus. Man har här talat om den stora misshushållningen och de stora utgifterna; men jag tror, att, om vi icke snart få ett nytt bankohus, så uppstår en stor misshushållning icke blott emedan det nuvarande ligger på en olämplig plats och är så beskaffadt att det icke utan stora kostnader kan på lämpligt sätt ändras — ty, såsom redan skedda undersökningar gifvit vid handen, har grunden gifvit sig och kan icke repareras utan måste till större delen omläggas, såsom Herrarne nog litet hvar äfven kunna finna, om Herrarne göra sig mödan gå dit och titta efter — utan äfven emedan sjelfva in-

reduingen är alldeles olämplig, så att den vållar utan tvifvel eljest onödiga kostnader för administrationen. Man klagar ofta öfver det alltför stora antalet af tjänstemän och vaktbetjening i Riksbanken, och detta med rätta, ty när man jemför med förhållandet i andra banker så finner man det vara alldeles besynnerligt och förvånande att här behöfves så stor personal. Ser man vidare på de stora kostnaderna för renhållning, belysning o. s. v., så blir man nästan slagen med häpnad. Allt detta förklaras emellertid deraf, att lokalen är alldeles olämplig. Därföre tillåter jag mig ännu en gång säga, att om icke ett nytt bankohus snart kommer att byggas, så sker derigenom så stor förlust, att den besparing, man genom undanskjutande af föreliggande fråga tror sig vinna, icke på långt när motväger denna förlust. Jag har härom varit fullt öfvertygad, och därför har jag icke tvekat att antaga hvad Utskottet föreslagit.

Då man emellertid äfven synes frukta för att undersökningen, om den kommer till stånd, skall medtaga allt för dryga kostnader, så tror jag det vara lämpligt att, på sätt Första Kammaren redan gjort, begränsa summan till 10,000 R:dr. Och jag vågar säga, mine Herrar, att om också undersökningen icke leder till något resultat beträffande nytt hus för Riksdagen eller Riksgälds-kontoret, så blir nämnda summa ändock så väl använd om undersökningen kan föranleda till förläggande af nytt bankohus på ifrågasvarande plats, att endast detta bör utgöra tillräckligt skäl för bifall. Sednerna, när undersökningen är verkställd, står det ju Riksdagen fritt att, med anledning af dervid vunna resultat, bestämma sig för huruvida den finner lämpligt att på samma plats jemväl uppföra nytt hus för Riksdagen och Riksgälds-kontoret.

Jag tager mig därför friheten hos Herr Talmannen anhålla att såsom ett nytt moment till Utskottets förslag få lägga den begränsning af kostnaden, som jag uyss hade äran nämna.

Häruti förenade sig Herr *Gustaf Jonsson*.

Herr Uhr: Jag kommer till samma slutsats som den siste ärade tälaren, men från helt andra premisser. Äfven jag vill gerna offra 10,000 R:dr för att genom den föreslagna undersökningen få afgjort huruvida på Helgeandsholmen kan uppföras en byggnad, som innesluter såväl, att jag så må säga, nytt parlamentshus som äfven tillräckliga lokaler för Riksbanken. Huruvida tillika utrymme kan beredas för Riksgälds-kontoret, är, såsom här redan förut sagts, jemförelsevis en bisak. Förr eller sednare inträffar nemligen den tiden, då man nödvändigt måste hafva denna fråga klargjord, och ju förr man börjar uppgöra förslag huru man skall göra, dess förr kommer man till ett resultat. Jag vill deremot icke att holmen skall planeras och planeras på ett sätt, som kanske skall göra den dyr nog att sedan inlösa, ty den platsen är för vacker och dyrbar att endast blifva ett experimentalält. Den bör användas till något helt annat än en blott och bar promenadplats, och hvad är väl lämpligare än att der, i hjertat af hufvudstaden, förlägga ett representanthus. Just der är äfven affärsrörelsens medelpunkt, och således kan icke heller någon annan plats vara så lämplig för Riksbanken, som just denna.

När Herr Jöns Rundbäck för flera år sedan kom fram med ett förslag om uppgörande af ritning och kostnadsförslag till ett nytt riksdags-

hus, så satte jag mig deremot och sade att vi först skulle se till hvad vi kunde göra af det nuvarande riksdagshuset och huru detta skulle kunna användas under öfvergångstiden från de gamla till de nya förhållandena. Sedan dess hafva åtskilliga förändringar i detta hus blifvit gjorda. Jag har äfven varit med och rådgjort med dem, som egentligen uppgjort förslaget till dessa ändringar, och det enda jag anser att vi nu behöfde hafva på annat sätt är värme- och ventilations-apparaterna; utrymmet finner jag deremot vara ganska tillräckligt.

Hvad Riksbanken beträffar, så erinrar jag mig att, under den tiden då jag hade den äran att vara fullmäktig i densamma, framlade en annan af fullmäktige ett förslag om byggande af nytt bankohus. Äfven då sade jag att vi först skulle se till hvad som kunde göras af det gamla huset. Ja, svarade man, det hafva vi intet emot, men gör upp ett förslag, så få vi se huru det kan låta sig göra. Jag åtog mig att så göra under vilkor att få rådgöra med de personer som bäst kände till hela den inre rörelsen i banken, och jag framlade så ett förslag. Men till följd af motstånd blef utaf detta förslag fem andra, som nu ligga färdiga så till ritningar som kostnadsförslag, och det visar sig af dessa förslag att det går an att få tillräckligt utrymme på nedra botten i det gamla riksbankshuset för alla lokaler som behöfvas för låne-, vaxel- och depositionsrörelsen, utan att under byggnads- eller reparationstiden något i de gamla lokalerna behöfver rubbas, med undantag för en kommissarie och en vaktmästare, som måste inrymmas på annat håll under tiden.

Men icke dess mindre sade jag ytterligare, när Herr Jöns Rundbäck framkom med sitt förutnämnda förslag, att vi skulle vänta tills vi komme så långt, att vi kunde få både Riksdagens och Riksbankens hus inrymda på ett och samma ställe, och jag ansåg att platsen därför just borde vara Helgeandsholmen.

Det säger sig då nästan sjelf att jag nu, när förslag blifvit väckt om att få utrönt huruvida detta låter sig göra och för hvilken kostnad, icke vill på något sätt motsätta mig detta förslag; och jag vill då äfven gerna offra 10,000 R:dr på detsamma, ty jag anser det vara en behållning att i tid få en sådan utredning, så att man icke en annan gång möjligen blir tvungen att utan föregående undersökning bygga på hvad vilkor som helst.

Herr C. G. Hierta: Då det förslag jag först framställde, och som endast till form men alls icke i sak skiljde sig från Sammansatta Utskottets, icke synes vinna något understöd i Kammaren och jag dertill hört att Första Kammaren antagit Utskottets förslag, så får jag äfven härmed för min del afstå ifrån detsamma och instämma med Utskottet.

Herr Jonas Jonasson: På samma skäl, som föranledt åtskilliga föregående talare att yrka bifall till Utskottets hemställan, nemligen därför, att detta byggnadsföretag ännu icke på flera år skulle komma att påbörjas, anser jag mig tvärtom kunna yrka afslag; ty är det meningen att icke på länge vidtaga någon åtgärd med sjelfva byggandet, så förmodar jag att man åtminstone för närvarande ingenting riskerar med att icke bifalla den föreslagna undersökningen, men att deremot nödig hushållning

med statens medel fordrar att, då redan så mycket blifvit anslaget till andra ändamål, icke utan trängande behof bevilja ytterligare utgifter.

Herr Jöns Persson: Jag har begärt ordet med anledning af några talares påståenden att Andra Kammarens nuvarande samlingssal icke skulle vara så bra som behöfdes, och att till och med åtskillige här ådragit sig sjukdomar genom draget eller den dåliga ventilationen. Det är nog bekant att en eller annan i sådant hänseende beklagat sig, men jag tror att flertalet af oss Sveriges innebyggare måste vidkännas vida större olägenheter dels i våra boningsrum och dels der vi för våra sysselsättningar vistas, än hvad vi här göra. Likaså har man sagt att här icke skulle höras hvad som yttras. Detta kan väl i någon mån vara sannt, men icke hör man väl bättre på Helgeandsholmen än på Riddarholmen, utan det beror på huru pass stark och kraftig stämma en talare har. Här har man ju dessutom ganska godt tillfälle att ställa sig så, att man hör hvad som säges; åtminstone har jag ofta nödgats så göra, och jag är kanske en bland dem som höra aldra svagast.

Hvad klagomålen öfver riksbankshuset beträffar, så kunna väl dessa kanske vara berättigade, men vi skola betänka tillika, att denna bank utgör ett stort depositionskontor för hela landet, och icke endast är afsedd för upp- och utlåningsrörelse, så att, om klagomålen ock ur sednare synpunkten kunna vara befogade, man likväl äfven måste taga den förra i betraktaude. Såsom jag förra gången yttrade, skulle jag emellertid kunna vara med om att offra 10,000 R:dr till den här föreslagna undersökningen, om den endast afsåge nytt riksbankshus, men då icke så är meningen utan den tillika gäller nytt riksdagshus och ny lokal för Riksgäldskontoret — ty fullmäktige måste ju rätta sig efter hvad förslaget innehåller, om detta blir antaget — så synes det mig icke åtminstone vara någon våda vid att nu afslå hvad Utskottet tillstyrkt och i stället en kommande riksdag väcka nytt förslag om hvad som i berörda hänseendet är nödigt och nyttigt, men som icke upptager allt det öfverflödiga och lyxartade, som man med nu föreliggande förslags antagande skulle, efter hvad mig synes, kasta sig in uti.

Jag yrkar därför afslag och hoppas att så äfven blir Kammarens beslut.

Herr Törnfeldt: Det kan väl ingen vilja förneka att vårt nuvarande riksdagshus är för sitt ändamål otjenligt, likasom det icke är för detta ändamål uppfördt eller ens sedermera lämpligt inrättadt, hvarken i sanitärt eller akustiskt hänseende. För min enskilda del får jag nog, såsom jag förr nämnt, kännas vid hvad det vill säga att sitta här i hörnet, och jag kan icke annat än lifligt önska att man måtte få en efter ändamålet mera lämpad och inrättad lokal. Och betraktar man detta hus utvändigt, så nödgas man medgifva att det ser ut som ett ruckel utan arkitektur, särdeles på södra sidan, der hus tyckes vilja falla på hus, och att, vid jemförelse med andra länders parlamentshus, detta står såsom ett fattigdomsbevis för vår nation. Men här tillkommer äfven en annan omständighet att taga i betraktande, nemligen att man så fort som möjligt

ske kan bör taga fasta på den nu ifrågavarande byggnadsplatsen, att den icke må blifva fastkedjad vid något annat och sämre ändamål.

Jag kan således icke finna det vara annat än billigt, att vi kosta på en tiotusen R:dr eller så för att få saken utredd, och yrkar jag derför bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Herr Åke Andersson: Jag vill protestera mot den siste talarens yttrande att vårt nuvarande riksdagshus skulle se ut som ett ruckel. Jag tror att han bör taga andra glasögon på sig och se efter nogare hur det verkligen ser ut. Men det är icke endast derför jag nu har begärt ordet, utan äfven derför att en talare här yttrat att de, som yrkat afslag på utlåntagandet, gjort det af missförstånd, enär nu icke vore fråga om att bygga utan endast om att undersöka. Då jag var en bland de första som yrkade afslag, så vill jag fritaga åtminstone mig från denna beskyllning. Jag visste mycket väl att här endast var fråga om undersökning, men jag ansåg att, på samma gång vi bifölle denna, så hade vi äfven gifvit på hand att ett nytt riksdagshus skulle byggas, och således på sätt och vis bundit eller, så att säga, dragit vaxel på kommande riksdagar, och detta ville jag icke vara med om. Derför trodde jag det äfven vara tids nog att afgöra denna fråga vid nästkommande riksdag, synnerligast som mången af oss då sannolikt icke äro här.

Jag yrkar derför fortfarande afslag på betänkandet.

Herr Kallstenius: Den ifver, hvarmed åtskillige talare, synnerligast i början af diskussionen, skyndat sig att yrka afslag, synes mig antyda att de från första stunden, då denna motion kom i dagen, fattats af en sådan panik, att de icke ens vågat sig på att egna någon omsorg åt frågans pröfning, utan under det först bekomma intrycket helt enkelt, såsom ordspråket säger, "kasta yxan i sjön."

För min del tror jag förslaget vara så nyttigt och planen så utomordentligt vacker, att frågan väl är förtjent af att någon stund pröfvas jemväl i denna Kammare. Jag är öfvertygad om att förr eller sednare måste detta förslag med makt och styrka tränga sig fram, och jag tror icke heller att det skall dröja synnerligen länge, innan så sker.

Det har här redan blifvit sagdt, "att man borde taga fasta på den nu ifrågavarande byggnadsplatsen," och detta anser jag vara alldeles riktigt; ty det händer i annat fall otvifvelaktigt, att den blir belamrad på ett sätt, att man icke utan ytterligare kostnader sedan kan komma åt den. Den som påstår att Stockholms stad, ur synpunkten af dess försköning, skulle hafva någon större fördel af att Helgeandsholmen helt och hållet aftröjdes och planerades, eller, som det så ofta sagts, gjordes till en fri och öppen promenadplats, än af att den, på sätt här är ifrågasatt, bebyggdes, kan jag försäkra, att det är alldeles omöjligt att der under sådant fall få någon afsevärd eller prydlig plantering att gå; ty hvarje försök att der uppdrifva parkväxter skall endast realisera dvergartade sådana, om icke någon större byggnad på sjelfva holmen bereder dem genom sitt skydd behöflig hvila från de eljest dem ständigt utmattande vindarne.

För närvarande kan platsen utan synnerligt stora kostnader förvärfvas för det ifrågasatta ändamålet. Om nu ock dervarande byggnaderna

icke kunna fås utan ersättning för deri befintliga materialier, så har man en motsvarande vinst deruti, att man sålunda dels får *god*a materialier och dels icke behöfver betala något för deras fraktande till stället.

Dessutom tillkommer den omständighet, som här redan är mycket afhandlad, nemligen att man i närvarande stund måste vara betänkt på ny anordning af Riksbankens lokal. Vore det då fråga om att på ett annat ställe uppbygga ett nytt lika kolossalt riksbankshus, som det vi nu hafva, så skulle jag vara den förste att motsätta mig detta: men här är ju endast fråga om att på ett tidsenligt sätt ordna den nya lokalen, och således förefaller det mig som om man här i första rädslan såge ett spöke i det sätt, hvarpå Riksbankens nuvarande lokaler äro anordnade. För min del tror jag att hela banken skulle godt kunna inrymmas i ett hus, som icke vore fjerdedelen så stort som de båda nuvarande bankhusen tillsammans, om det nemligen gjordes enkelt och ändamålsenligt, såsom vi sett andra bankhus, äfven här i hufvudstaden, vara inrättade.

Då man talat om de stora kostnader, som skulle blifva en följd af detta förslag, eller att i en större byggnad på Helgeandsholmen inrymma alla tre dessa statens inrättningar och verk, representanthus, bank och riksgäldskontor, så har man icke velat tänka på, att de nuvarande byggnaderna, som sedan skulle blifva lediga, kunde af staten försäljas, om den ej för andra sina ändamål behöfde dem, och som de hafva ett i allmänhet utmärkt fördelaktigt läge, så tror jag att de köpesummor, som för dem kunde bekommas, skulle så högst betydligt reducera dessa så fruktade kostnader, så att de kanske nedginge till en obetydlighet. Om detta är en sanning — och jag har åtminstone icke hört något bevis för motsatsen — så skulle man ju enligt motionärens plan kunna centralisera ifrågavarande statens institutioner på *ett* ställe, till förmån för dem och landet, utan synnerlig kostnad, samt derjemte få den vackra plats, som för ändamålet är föreslagen, så ordnad att alla kunde vara dermed belåtna. Således tror jag det vore förhastadt att nu med ens kasta detta förslag öfver bord, så mycket mer som det för närvarande icke gäller något annat än att uppoffra några tusen R:dr för en grundlig undersökning, hvar efter man sedan kan fatta sitt beslut hur man vill, bygga eller icke bygga, allt efter som undersökningen visar vara läst och lämpligast.

Jag känner icke hvad beslut Första Kammaren redan fattat, men jag tyckte att Herr Olsson omnämnde att den skulle hafva begränsat undersökningskostnaden till 10,000 R:dr. Om så är, ber jag få förena mig om att i likhet med honom yrka insättandet af denna bestämda summa såsom ett särskildt moment i förslaget. Sådant skulle jag med det förtroende jag för Herrar fullmäktige i Riksgäldskontoret och Riksbanken hyser, hafva ansett vara eljest öfverflödigt; men nu torde det kanske vara nödigt, för att undvika tidsutdrägt genom att förslaget kanske eljest ginge till gemensam votering.

Öfverläggningen förklarades slutad. Rörande 1:sta punkten hade framställt yrkanden dels på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick, dels på bifall dertill med det tillägg som Herr P. Olsson föreslagit, dels ock slutligen på afslag. Propositioner gäfvos på dessa yrkanden, och förklarades ja vara öfvervägande för Herr Olssons nyssberörda förslag. Vo-

tering blef då begärd, och sedan yrkandet på afslag antagits till kontraposition, skedde nu omröstning enligt en så lydande proposition:

Den som, jemte bifall till hvad Sammansatta Stats- och Banko-Utskottet hemställt i *första* punkten af dess utlåtande N:o 1, vill att till denna punkt skall läggas ett sjette moment, så lydande:

att, för bestridande af de med fullgörandet af förevarande uppdrag förenade kostnader, ett belopp af 10,000 R:dr till fullmäktiges disposition måtte anvisas.

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, är Utskottets hemställan i förevarande punkt afslagen.

Efter omröstningens slut visade sammanräkningen 74 ja mot 72 nej, och hade Kammaren alltså beslutit enligt ja-propositionens innehåll.

Punkten 2.

Bifölls.

Härefter begärde

Herr Jöns Rundbäck ordet, och anförde: Sedan Kammaren nu bifallit Sammansatta Utskottets hemställan i dess nyss omhandlade betänkande, så gifver detta mig anledning att fästa Herrarnes uppmärksamhet derpå, att Utskottets hemställan är så till vida ofullständig, att deruti icke talas något om på hvad sätt vederbörande skola underrättas om det fattade beslutet. Jag finner mig derföre föranlåten att föreslå att Sammansatta Utskottet måtte få sig uppdraget att om Riksdagens beslut lemna fullmäktige i Riksgälds-kontoret och Riksbanken behörig underrättelse; och anhåller jag vördsamt att Herr vice Talmannen behagade framställa proposition på detta tillägg.

Kammaren biföll detta förslag; och skulle alltså Sammansatta Utskottet få sig uppdraget att om Riksdagens beslut i denna fråga lemna fullmäktige i Riksbanken och Riksgälds-kontoret behörig underrättelse.

§ 4.

Upplästes och godkändes nedannämnda förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser, nemligen:

af Riksdagens kansli, N:o 48, om skyldighet för innehafvare af sådan statens egendom å landet, för hvilken bevilning efter 2:dra artikeln ej er-

lägges, att utgifva fyllnadsbidrag till folkskolelärares aflöning i förhållande till egendomens taxeringsvärde;

af Lag-Utskottet, N:o 49, angående sättet för stämmings delgifvande åt bylag, skifteslag eller annan samfällighet;

af Konstitutions-Utskottet, N:o 50, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till förändrad lydelse af 72 § Regeringsformen; och

af Banko-Utskottet, N:o 51, om utfärdande af ny instruktion för Riksdagens revisorer af Riksbanken.

§ 5.

Till bordläggning anmälades:

Stats-Utskottets memorial:

N:o 77, med förslag till de stadganden, angående Riksgälds-kontorets skulder och fordringar, som böra införas i det nya reglementet för detta verk;

N:o 78, med förslag till stadganden i Riksgälds-kontorets reglemente angående de vid föregående riksdagar beviljade men ännu icke utbetalda statsbidrag;

N:o 79, angående anvisande af medel till utbetalning af det för Näs-sjö—Oscarshamns jernvägsanläggning beviljade statsbidrag; och

N:o 84, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut angående Kongl. Maj:ts nådiga proposition i fråga om beredande af garnison i Carlskrona samt om användandet af det vid 1871 års lagtima riksdag beviljade extra anslag af 65,000 R:dr till uppförande af stall- och ridhusbyggnader för fyra åkande batterier af Wendes artilleriregemente;

Banko-Utskottets memorial N:o 17, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande Utskottets i betänkandet N:o 16 afgifna förslag till bankoreglemente;

Lag-Utskottets utlåtanden och betänkanden:

N:o 36, i anledning af dels Kongl. Maj:ts nådiga proposition, med förslag till förklaring af 17 kap. 3 § Handelsbalken, angående företrädesrätt till betalning ur lös pant, dels ock enskild motion om utarbetande och antagande af en lag angående upplag af produkter och varor;

N:o 37, i anledning af återremiss af Lag-Utskottets utlåtande N:o 17, rörande Kongl. Maj:ts nådiga proposition om upphäfvande af 2 kap. 5 och 6 §§ Giftermålsbalken samt förändrad lydelse af 13 kap. 1 § Rättegångsbalken och 18 kap. 5 § Strafflagen;

N:o 38, i anledning af återremiss af Lag-Utskottets utlåtande N:o 28, rörande väckt fråga om utarbetande af en ny grufvestadga;

N:o 39, i anledning af väckt motion, åsyftande förmånsrätt för utflyttnings- samt odlings- och häfde-ersättningar, som vid laga skifte bestämmas; och

N:o 40, i anledning af väckta motioner om ändring i Kongl. förordningen angående grunderna och villkoren för hemmansklyfning och jordsöndring den 6 Augusti 1864;

Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 14 (i samlingen N:o 34), med anledning af erhållen återremiss af Grefve Sparres motion N:o 152, om indragning af vissa embeten och tjänster samt om villkorliga fullmakter.

Kammaren beslöt att dessa ärenden skulle för ytterligare behandling upptagas främst till föredragning i nästa sammanträde.

§ 6.

Herr Lindström erhöll ledighet från riksdagsgöromålen från den 8 Maj under 8 dagar.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 4 e. m.

In fidem
H. Husberg.